

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی

زمستان ۱۳۷۹

ن - در این بخش، همراه عنوان هر مطلب، نام نویسنده، نام نشریه، شماره، تاریخ انتشار و چکیده‌ای از محتوای آن نقل خواهد شد.

انتشار برخی از نشریات، به خصوص فصلنامه‌ها، در کشور ما منظم نیست. همچنین، به دلیل نابه‌سامانی در امر اطلاع‌رسانی، دستیابی به نشریات نیز با دشواری‌هایی روبه‌روست. بنابراین، ممکن است ما در زمان مقرر، موفق به یافتن برخی از مطالب نشویم.

از آن‌جا که تلاش ما بر آن است تا گزیده‌ی کاملی از مقالات و مطالب را در اختیار شما قرار دهیم، در هر شماره، بخشی را به معرفی مطالبی اختصاص می‌دهیم که در شماره‌های پیشین، به آن دست نیافته‌ایم.

✓ جام جم ۲۱/ دی ۷۹/ سال اول

- «هری پاتر»، جادوگر تمام عیار غربی

نویسنده: سمیرا اصلان‌پور

الف

«هری پاتر»، نماد کاملی از شیوه نگرش غرب، به دنیای تخیل کودکان است. این مجموعه رمان، با شخصیت‌های ثابت و ماجراهای گوناگونی که با وجود ارتباط با قسمت‌های قبل و بعد خود، هر کدام به تنهایی، داستانی نسبتاً مستقل را ارائه می‌دهد و گفته می‌شود که دل کودکان و نوجوانان و حتی بزرگسالان سراسر جهان را ربوده، به سرعت به زبان‌های مختلف دنیا ترجمه می‌شود. با این همه، گفته می‌شود که این کار، اولین تجربه داستان‌نویسی خانم رولینگ، نویسنده سی و چند ساله انگلیسی است.

هری پاتر، جادوگری استثنایی است؛ هنگام

کوشش ما در تدوین این بخش، آن است که چکیده‌ای از مطالب و مقالات مهم چاپ شده در مطبوعات کشور را که به نوعی با ادبیات کودک و نوجوان مرتبط است، فراهم آوریم. البته، در کشور ما این کار به علل مختلفی، از جمله دسترسی نداشتن به منابع و نبودن بانک‌های اطلاعاتی مناسب، تقریباً ناممکن است.

این بخش، در چارچوب زیر تهیه می‌شود:

الف - موضوع به ادبیات و تصویرگری برای کودک و نوجوان اختصاص دارد؛ یعنی فقط مطالبی چکیده می‌شود که به طور مستقیم، به ادبیات و تصویرگری پرداخته باشد.

ب - مخاطبان این بخش را محققان و علاقه‌مندان به ادبیات کودک و نوجوان، یعنی طیف خوانندگان پژوهشنامه تشکیل می‌دهند. از این پس، فقط مطالبی در این بخش معرفی می‌شود که چنین مخاطبانی را مد نظر داشته باشد. بنابراین، مطالب چاپ شده در مجلات کودک و نوجوان، در این بخش معرفی نخواهد شد.

ج - سعی خواهد شد مقاله، نقد، گزارش، پژوهش، میزگردها و گزارش‌های تحلیلی به طور کامل معرفی شود، اما فقط آن دسته از گفت‌وگوها، یادداشت‌ها و گزارش‌های دیگر معرفی خواهد شد که ارزش تحقیقی داشته باشد.

د - خبرهای مربوط به ادبیات کودک و نوجوان معرفی نخواهد شد.

ه - به دلیل حجم بالای مطالب ماهنامه «کتاب ماه» و پژوهشنامه، مطالب آنها به صورت فهرست‌وار معرفی می‌گردد و چکیده آنها ارائه نخواهد شد.

و - از مطالب مربوط به روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، ارتباطات و... فقط وقتی استفاده خواهد شد که به طور مستقیم، به ادبیات یا کتاب کودک و نوجوان مربوط باشند.

تلاش «ولد مورت» برای کشتن او و والدینش، نیروی مهیب ولد مورت، به پایان می‌رسد و او، عاجز از آسیب رساندن به هری نوزاد، تنها زخمی صاعقه شکل، بر پیشانی هری باقی می‌گذارد و خود، ضعیف و ناتوان، به دنیای سیاهی‌ها پناه می‌برد. تمام کشمکش و طرح و توطئه‌های این مجموعه رمان، حول محور مقابله هری با دسیسه‌های ولد مورت که به صورتی ناخواسته، در جریان آن‌ها قرار می‌گیرد و نیز تلاش ولد مورت، برای احیای قدرت خود و نابودی هری، شکل می‌گیرد.

توصیف‌هایی که از مدرسه هاگوارتز می‌شود، سالن‌های غذاخوری آن، کلاس‌ها، خوابگاه‌ها، آزمایشگاه‌ها، برج و باروها و... همه جهانی پر نعمت و لذت را در برابر دیدگان مشتاق خوانندگان به تصویر می‌کشد.

غذاهای جادویی که به اشاره‌ای، بشقاب‌های طلایی را پر می‌کنند، آن قدر فراوان و متنوع است که اشتهای خواننده را نیز تحریک می‌کند. سوال این است که در این دنیای پرنواز و نعمت، کمیود چه چیز احساس می‌شود؟

البته، کمی هیجان! پس محور بعدی که نویسنده، خوب به آن می‌پردازد، ایجاد و خلق هیجان، برای هرچه جذاب‌تر کردن این جهان است. وجود هیجان، از دو جهت ضروری و لازم به نظر می‌رسد؛ اول از این نظر که اصولاً برای ایجاد تحرک در داستان‌هایی از این دست و شکل‌گیری طرح داستانی، وجود آن لازم است؛ چون داستان، داستان ماجراست و ماجرا بالطبع، با هیجان گره خورده و مسئله دوم، فلسفه و نگرش جهان غرب به زندگی است؛ زندگی‌ای که با تهی شدن از هرگونه ابعاد انسانی، برای فرد در غلغله در مرداب بی‌تحرکی، نیازمند چاشنی هیجان و ماجراست.

✓ کتابداری / دفتر ۲۴ / سال سی و چهارم / ۱۳۹۱

- رابطه مطالعه در دوران کودکی -
نوجوانی، با مطالعه در دوران بزرگسالی

نویسنده: دکتر غفور امانی

گزارش تحقیق

تحقیق حاضر، با هدف شناخت عوامل مؤثر در

مطالعه، با استفاده از روش پیمایشی، بین دانشجویان کارشناسی دانشگاه‌های آزاد انجام گرفت. فرضیه تحقیق، این بود که عادت به مطالعه در کودکی - نوجوانی، در تداوم مطالعه در دوره بزرگسالی تأثیر دارد. در پژوهش حاضر، تعداد ۳۵۰۰ پرسشنامه بین دانشجویان نمونه توزیع شد. یافته‌های پژوهش، نشان داد که حدود ۳۱ درصد

پاسخگویان، در روز فقط ۲۰ دقیقه و حدود ۲۴ درصد آنان، در روز تا یک دقیقه و حدود ۱۰ درصد پاسخ‌گویان، بیش از یک ساعت مطالعه کتب غیردرسی دارند. همچنین، مهم‌ترین عوامل کمبود میزان مطالعه کتاب در کشور، از نظر پاسخ‌گویان، عبارت از گران بودن کتاب، ارج نداشتن جامعه به علم و دانش، مشکلات اقتصادی جامعه، عادت نداشتن مردم به مطالعه از دوران کودکی و نوجوانی، نداشتن انگیزه برای مطالعه و مشغله زیاد اعلام شد. حدود ۲۲ درصد پاسخ‌گویانی که درحال حاضر از کتابخانه دانشگاه استفاده می‌کنند، در دوران کودکی و نوجوانی خود، به کتابخانه مدرسه، برای مطالعه مراجعه می‌کردند. نتایج تحقیق، نشان داد که بین مطالعه دوران کودکی و نوجوانی و تداوم مطالعه در دوران بزرگسالی، رابطه معنی‌داری وجود دارد و بین مطالعه والدین و میزان مطالعه فرزندان، همبستگی مثبت به چشم می‌خورد.

همچنین، بین متغیرهای برنامه‌های وسایل ارتباط جمعی، از قبیل رادیو و تلویزیون، دسترسی به کتاب‌های مورد نیاز و مورد علاقه، وضعیت اقتصادی خانواده و متغیر مطالعه دوران بزرگسالی، رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. علاوه بر آن‌ها، بین تعداد اعضای خانواده و میزان مطالعه کودکان و نوجوانان و همچنین، میزان مطالعه بزرگسالان، رابطه منفی مشاهده شد.

فرضیه‌های تحقیق، به طور عمده، بر اساس اهداف پژوهش مطرح شدند که عبارتند از:

۱. بین مطالعه در دوران کودکی و تداوم آن در دوره بزرگسالی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.
۲. بین مطالعه در دوران کودکی و تداوم آن در دوران نوجوانی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.
۳. بین مطالعه در دوران نوجوانی و تداوم آن در

آواز نیمه‌شب، داستان زندگی آسیه، دختر جوانی است که درگیر و دار جنگ‌های تحمیلی، یکی پس از دیگری، طعم واقیعت‌های زندگی را می‌چشد و به سرعت، در مسیر بلوغ فکری گام برمی‌دارد. او از کنج خانه، ناظر حوادث جنگ و مسائل حاشیه‌ای آن است. داستان با شرح دل‌تنگی‌های این دختر ۱۴ ساله، آغاز می‌شود.

آسیه، همه چیز را با چشم‌های تیزبینش دنبال می‌کند. آرزوی او نویسنده‌گی است. ابتدا از چیزهایی می‌نویسد که متعلق به خودش و هویت او نیستند. اسامی شخصیت‌های داستانش را همانند فیلم‌ها و سریال‌های خارجی انتخاب می‌کند. با دفتر یک مجله هم به طور مکاتبه‌ای ارتباط دارد. آسیه می‌خواهد به وسیله نوشتن این‌گونه داستان‌ها، از واقیعت‌های تلخ زندگی اطرافش بگریزد و برای دقایقی هم که شده، فکر انگشت بریده پدر، کامیون زهوار دررفته او، غیبت برادرش آصف و رنج‌های مادرش، زیر فشار فقر را از سر بیرون کند. اما می‌داند که این کار، شدنی نیست!

و او برای نویسنده شدن، باید در مورد چیزهایی قلم بزند که متعلق به او هستند. شاید آسیه هم به اندازه آصف یک مبارز و بسیجی شجاع باشد. او با نهال کم جان انگور، در گوشه حیاط، رازها دارد. به قول خودش، احمد (برادر دیگر آسیه)، تمام روز به پایش آب می‌ریزد و زیر ساقه‌اش کود می‌پاشد، اما وقتی آفتاب نیست، چه سودی خواهد داشت. او به آفتاب فکر می‌کند و می‌داند که با ایستادگی جوانانی چون برادرش، آصف، در میدان جهاد، می‌توانند دوباره گرمای آفتاب را بر بالای پشت‌پام خانه‌شان احساس کنند. پس صبر می‌کند و تیزبین‌تر می‌بیند و بالاخره، تصمیم می‌گیرد حرف‌های خودش را روی کاغذ بیاورد.

دوران بزرگسالی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۴. بین مطالعه والدین و میزان مطالعه کودکان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۵. بین مطالعه والدین و میزان مطالعه نوجوانان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۶. بین برنامه‌های ارتباط جمعی (رادیو - تلویزیون) و میزان مطالعه کودکان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۷. بین برنامه‌های وسایل ارتباط جمعی (رادیو - تلویزیون) و میزان مطالعه نوجوانان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۸. بین برنامه‌های وسایل ارتباط جمعی (رادیو - تلویزیون) و میزان مطالعه بزرگسالان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۹. بین دسترسی کودکان به کتاب‌های مورد نیاز و میزان مطالعه آنان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۱۰. بین دسترسی نوجوانان به کتاب‌های مورد نیاز و میزان مطالعه آنان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۱۱. بین دسترسی بزرگسالان (دانشجویان) به کتاب‌های مورد نیاز و میزان مطالعه آنان، رابطه معنی‌داری وجود دارد. همه این فرضیه‌ها با ۹۵ درصد اطمینان، مورد تأیید قرار گرفت.

۱۲. بین وضعیت اقتصادی خانواده و میزان مطالعه کودکان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

نتایج به دست آمده، نشان می‌دهد که بین دو متغیر وضعیت اقتصادی خانواده و میزان مطالعه کودکان، رابطه مثبت در سطح ۰/۹۹۹/۰ اطمینان وجود دارد. یعنی هر چه درآمد خانواده بیشتر باشد، میزان مطالعه کودک افزایش می‌یابد.

✓ کیهان ۲/ بهمن ۷۹/ شماره ۷۷۰۰۵
- آواز نیمه‌شب

نقد

داوود غفارزادگان، نویسنده‌ای است که بیش از یک دهه قلم می‌زند و در زمینه داستان‌نویسی، فعالیت گسترده‌ای داشته است. سومین رمان جنگی غفارزادگان، «آواز نیمه‌شب» نام دارد که برای گروه سنی نوجوانان نوشته شده است.

نقد

✓ اطلاعات ۶/ بهمن ۱۳۷۹/ شماره ۲۲۱۱۷

- نگاهی به کتاب درسی ادبیات فارسی سال

سوم دبیرستان

نویسنده: عباس رسولی املشی

کتاب ادبیات فارسی (۵) شاخه نظری که به

دانش‌آموزان رشته‌های ریاضی - فیزیک و علوم تجربی تدریس می‌شود، شامل بیست و شش درس است که در آن، سی و شش شعر (۹ غزل، ۹ شعر سپید، ۸ مثنوی، ۶ رباعی، یک قصیده، یک ترکیب‌بند، یک ترجیع‌بند و یک شعر نیمایی) مشاهده می‌شود. البته، اشعاری نیز در متون نثر به چشم می‌خورد که آن‌ها را به حساب نیاورده‌ام. در مجموع، باید عنوان کرد که در این کتاب، علاوه بر ادبیات کلاسیک، توجه خاصی به ادبیات معاصر شده است و این، از محاسن کتاب محسوب می‌شود.

در حالی که ما در گذشته، می‌دیدیم که مؤلفان، ارزش کم‌تری برای ادبیات معاصر قائل بودند و تعصب خاصی نسبت به ادبیات کلاسیک داشتند. جامع بودن کتاب‌های جدید ادبیات، باعث شده است نگرشی تازه و گرایشی روزافزون در بین دبیران و دانش‌آموزان، به ادبیات ایجاد شود.

با وجود این، در کتاب‌های ادبیات و از جمله همین ادبیات فارسی (۵)، اشکالات فراوانی به چشم می‌خورد که جا دارد این اشکالات برطرف شود. از جمله اشکالات این کتاب، پر حجم بودن آن، با توجه به وقت کوتاه تدریس آن است که البته، حتماً در سال تحصیلی آینده که دانش‌آموزان سال سوم نیز مشمول نظام سالی واحدی خواهند شد، با حذف دو درس، تا حدی این مشکل برطرف می‌شود. همان طوری که با سالی واحدی شدن سال‌های اول و دوم متوسطه، درس‌های ادبیات، از بیست و شش درس، به بیست و چهار درس تقلیل یافت.

✓ کیهان / بهمن ۷۹

صدای کوهستان

- (نقد داستان «کوه مرا صدا زد»، محمدرضا بایرامی)

نویسنده: امیرحسین فردی

این داستان قوی [کوه مرا صدا زد] از زندگی نویسنده الهام گرفته است. نویسنده، خود در دهکده‌ای در دامنه کوه سیلان، متولد شده؛ هر چند با خانواده خود به شهر نقل

مکان کرده است تا در شرایط راحت‌تری زندگی کند. ولی به داستان بی‌واسطه، بی‌پیرایه و فارغ از نقالی‌های با آب و تاب شرقی، می‌پردازد. زندگی ساده در روستا، به خوبی در نگاه خواننده ده سال به بالا شکل می‌گیرد.

هیچ اتفاق غیرمترقبه و هیچ طرح تازه و رخداد بدیع و یگانه‌ای در سلسله حوادث داستان وجود ندارد تا آن را نسبت به سایر داستان‌های روستایی، متفاوت کند. ماجرای فقر، بیماری، آوردن طبیب بر بالین بیمار، سرما، برف، گرگ، خطر سقوط از صخره و دست و پتجه نرم کردن با مشکلات زندگی، امری رایج و عادی، در داستان‌های روستای ماست. بنابراین، خواننده از خود می‌پرسد که این کدام جنبه پنهان از داستان است که آن را تا این پایه، خواندنی کرده است؟

بدون تردید، راز جذابیت «کوه مرا صدا زد»، در توان‌مندی نویسنده آن، در بیان هنرمندانه حوادث زندگی آدم‌های داستانش است. او با ژرف کاوی، از لایه‌های سطحی زندگی عبور می‌کند و جهان اسرارآمیز قهرمان‌هایش را به سوی خواننده‌اش می‌گشاید. لحن محزون، نثر گیرا، تصاویر قوی، همراه با ضرباهنگی ملایم و منطبق بر نبض زندگی جاری در جهان داستان، خواننده را به آرامی و نرمی، وارد فضای داستان می‌کند.

داستان یک زاویه دید بیشتر ندارد و آن، نظرگاه جلال است به جهان، هیچ چیز و هیچ صدایی، خارج از این نظرگاه، دیده و شنیده نمی‌شود. خواننده، از نظرگاه جلال، جهان را می‌بیند، همپای او جاده‌های برف گرفته را پشت سر می‌گذارد، ترس و سرما را حس می‌کند، دستخوش دلشوره و تشویش ناشی از ناپایداری و شکنندگی زندگی او می‌شود. جلال داستان، داستان را به شیوه خود بیان می‌کند. مخاطب او ناشناس است.

جلال، هنگام روایت داستان، چشم در چشم کسی نمی‌دوزد. وقت کسی را نمی‌گیرد، اصراری ندارد که کسی به حرف‌هایش گوش دهد، سرگذشتش را باور کند، برایش دل بسوزاند و احتمالاً به کمکش بشتابد.

جلال، فارغ از همه چیز، زندگی خود را آغاز

یک نویسنده آلمانی، سفارش‌نویسی را یا در نظر گرفتن چند شرط، نه تنها اشکال نمی‌بیند، بلکه لازم هم می‌داند. بدون آن‌که خواسته باشیم ادبیات ایران را با ادبیات آلمان قیاس کنیم، باید اذعان کنیم که سفارش‌نویسی هم برای خودش کاری است، اما حقیقتاً کار هر کسی نیست؛ خاصه در ادبیات کودک و نوجوان ایران که از سابقه‌ای نه چندان طولانی برخوردار است. مضمونی که توسط مرکز فرهنگی و هنری یا ناشر به نویسنده و شاعر و... پیشنهاد می‌شود، در درجه اول، باید قابل پرداخت باشد و بتواند در یک قالب ادبی تعریف شود. دومین مؤلفه مهم کار سفارشی خوب را باید در توانمندی‌های کننده کار جست و جو کرد و خلاصه، تلاش در به وجود آوردن کیفیت و جذابیت ظاهری اثر، سومین گامی است که می‌تواند در جهت پیدایش کاری قابل طرح و مخاطب‌پسند برداشته شود. این سه مبنا را اگر در ایران، برای انجام کار سفارشی درحوزه ادبیات کودک و نوجوان، مد نظر قرار دهیم، ممکن است اصلاً وضعیت تغییر کند و به نتیجه‌ای برسیم که نویسنده آلمانی می‌رسد و از برخی اظهار نظرهای فوق مدرنی که سال‌هاست این‌جا و آن‌جا می‌شنویم و می‌خوانیم، دوری بجوییم و عملاً به این فکر باشیم که راه سوء استفاده را بر کسانی ببینیم که با ادعای نشر و اعتدالی ادبیات کودکان و نوجوانان، فقط به موقعیت تجاری خود می‌اندیشند و آثاری که با برچسب این نسل نوجو، به بازار کتاب و ادبیات عرضه می‌کنند، نازل و تهی از تکنیک لازم، عاطفه و اندیشه است.

✓ **جام جم / ۱۲ اسفند ۷۹ / سال اول / شماره ۲۴**

– **سیلور استاین: زنده کننده نهاد کودکی**

نویسنده: مسعود میرزابور

نقد

اگر به گذشته نه چندان دور برگردیم (اوایل دهه سی میلادی) و کار خساروق العاده «نهضت انسان دوستان مذهبی» را در تقابل با موج مفاهیم غیراخلاقی و اخلاق ستیز مباحث هستی‌شناسی و جامعه‌شناسی ببینیم و ارزش کار این نهضت را در

می‌کند، به کمک کلمه و آن زمزمه حزن‌آلودی که در بافت جمله‌ها جاری است، پرده را بالا می‌زند و او را می‌بینیم که با قدرت شگرف واژه‌ها، زندگی داستانی‌اش را آغاز می‌کند.

محمدرضا بایرامی، با نوشتن این رمان، به عنوان نویسنده‌ای متعهد و با قریحه، به جامعه ادبی کشور معرفی شد. نویسنده‌ای که با ظرافت و دقت کم نظیر و نگاه واقع‌بینانه، آثار ارزشمندی در زمینه ادبیات روستایی ایران خلق می‌کند. بی‌شک، محمدرضا بایرامی، در زمره نویسندگان زنده ادبیات روستایی کشورمان است که نوشتن از روستا، برای او یک تفنن و گذران حرفه‌ای زندگی نیست، بلکه یک نیاز است. طبیعت سرکش دامنه‌های سیلان، به گونه‌ای شگفت، در داستان‌های روستایی بایرامی حضور دارد و زندگی در بستر چنین طبیعتی، شکل می‌گیرد و پیوندی ناگسستنی با آن می‌یابد؛ طوری که حذف و یا کم‌رنگ کردن عنصر طبیعت از داستان‌های بایرامی، به تهی شدن و ریزش ساختار داستانی وی منجر می‌شود.

✓ **دوران امروز / ۲۷ بهمن ۷۹ / شماره ۷۸**

– **سفارشی‌نویسی در ادبیات کودک و نوجوان**

نویسنده: حمید هرنجو

مقاله

سفارش‌پذیری، در وادی فرهنگ و هنر، پدیده‌ای اجتناب‌ناپذیر است و به طور مطلق، نمی‌توان وجود آن را خوب یا بد تلقی کرد، اما برخی از آثار مکتوب یا تصویری که به واسطه سفارش و توصیه، فرصت ظهور می‌یابند، نه تنها چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرند، بلکه جان‌مایه محتوایی خود را تباه می‌کنند و نتیجه این‌که خالق اثر هم در باطن خویش، از آن‌چه ارائه کرده است، راضی نیست؛ چرا که سوژه‌ای بکر را از درجه اعتبار ساقط و به ضعیف‌ترین شیوه ممکن، از آن بهره‌برداری کرده است. حتی اگر نفر دومی هم پیدا شود و یا همان سوژه، کاری قوی‌تر خلق کند، جبران‌کننده ضعف گذشته نیست.

دفاع از اخلاق و ارزش‌های اخلاقی بنگریم و از همان گذشته، به دنیای حال و نقش «سیلوراستاین»، در زنده کردن دوباره مفاهیم اخلاقی و انسانی گریزی بزنیم، بدون شک، ارزش و اعتبار کار استاین را بیش از پیش درک خواهیم کرد.

«استاین»، از رابطه علت و معلولی، فقط به معلول بسنده می‌کند، او معلول‌ها را می‌گوید تا خواننده، کشف کننده علت نهایی آن باشد. طبعاً این کندوکاو برای یافتن علت‌هایی که به معلول حکایت‌های کتاب می‌انجامد، تعمیق‌دهنده ذهن و فکر خواننده می‌شود و او را از مفاهیمی به ظاهر ساده و قابل دسترسی، به سوی مفاهیم بکر و پنهانی سوق می‌دهد.

«استاین»، خود را موظف به بیان علت‌ها نمی‌بیند. او داستان می‌نویسد و خواننده را با خودش همراه می‌کند تا مکمل نوشته‌هایش باشد. او هیچ وقت، از «گورخری درباره خط روی پوستش» نمی‌پرسد، هیچ گاه نمی‌گوید که چرا «گولوی پرنده پا ندارد» و یا چرا «باد، به جای آن‌که کلاه را از سر بردارد»، کلاه سر را با خود می‌برد. او دلیل را نمی‌گوید تا فرصت اندیشیدن و کند و کاو به خواننده‌اش بدهد.

نوشته‌های «شل سیلوراستاین»، از جهتی، به کتاب‌های «جبران خلیل جبران»، به خصوص دو کتاب سرگردان و دیوانه، نزدیک است. روح کلی در آثار این دو نویسنده یکی است، اما زبان گفتارشان، بسیار متفاوت است؛ یکی پیچیده و مشکل می‌نویسد (جبران خلیل جبران) و دیگری (استاین)، ساده، روان و صمیمی.

فرو رفته‌اند که نمی‌توانند قالب اصلی خود را از «دیگری» باز شناسند (آسیمیلیسیون). روی سخن نویسنده، با انسان‌هایی است که خود را نشناخته‌اند و همیشه در برزخ بین خود و دیگری در تقلا بوده‌اند. عدم شناخت انسان‌ها از یکدیگر، بیگانگی انسان‌ها نسبت به خودشان، همه و همه راه را برای سردرگمی و سرگردانی‌شان هموار کرده است.

در کتاب «در جست و جوی قطعه گمشده» دایره‌ای نیمه کامل که یک قطعه از آن افتاده است، دنبال قطعه گم شده خود، همه جا را زیر و رو می‌کند و بعد از فراز و فرود بسیار و دیدن قطعه‌های مختلف که هر کدام نقصی در خود دارند (یا کوچک‌تر از قطعه گمشده‌اش هستند و یا بزرگ‌تر)، به قطعه واقعی‌اش دست می‌یابد...

کتاب دیگر «آشنایی قطعه گمشده با دایره بزرگ» هم نوعی جست و جوست؛ جست و جویی از همان نوع که ابتدا، ایستا و ساکن است.

هر انسان، قطعه و دایره‌ای گمشده دارد که باید دنبال آن باشد تا به زندگی‌اش معنا دهد و از سکون و رخوت نجات یابد. اصولاً همین جست و جوها و کند و کاوهاست که زندگی را قابل تحمل و پذیرفتنی می‌کند.

دو کتاب «وقتی به سن تو بودم» و «پاک‌کن جسادویی»، مجموعه‌ای است از حکایت‌ها یا داستان‌های مینی‌مال تخیلی - عاطفی که هر کدامشان می‌تواند ساعت‌ها هر ذهنی را به خود مشغول کند. داستان‌های موجز و انسانی که برآیند همه تفکرات «شل سیلوراستاین» است.

✓ دوران امروز ۴۱ اسفند ۷۹ / سال اول / شماره ۸۲

- کودک و ادبیات

نویسنده: علی اصغر سیدآبادی

مقاله

شناخت کودکان و نوجوانان، نخستین مرحله ورود به دنیای ادبیات کودک و نوجوان است. این شناخت، بدون توجه به علوم چون روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و... به دست نخواهد آمد. وقتی می‌خواهیم از کودکان و نوجوانان سخن

✓ جام جم / ۶ اسفند ۷۹ / سال اول / شماره ۲۴۶

- بررسی سبک و آثار شل سیلوراستاین،

قسمت دوم و پایانی

قطعه گمشده تو را می‌یابد؟

نویسنده: مسعود میرزایپور

نقد

سرگذشت لافکادیو، سرگذشت تمام انسان‌هایی است که خود را به فراموشی سپرده‌اند و خویشتن خویش را از یاد برده‌اند. آنان چنان در قالب دیگری

جلساتی برای پاسخ‌گویی به سؤال «کودک کیست»، تشکیل داد.

در این جلسات، کارشناسان، به شرح ویژگی‌های کودکان و نوجوانان امروز پرداختند. بیشتر آن‌ها معتقد بودند که کودکان و نوجوانان امروز، از دنیای کودکی فاصله گرفته‌اند. یکی از کارشناسان ژاپنی گفت: «کودکان خیلی بیشتر از زمانی که ما هم‌سن و سال آنان بودیم، مورد تهاجم سیل اطلاعات واقع شده‌اند و در نتیجه، در مراحل ابتدایی زندگی‌شان، انواع دانش‌ها را کسب می‌کنند».

✓ جام جم / ۱۰ اسفند ۷۹ / شماره ۲۵۰

سنت آگزوپری

ترجمه: نازی حقانی پرست

مقاله

آگزوپری، یکی از نویسندگان بزرگ فرانسه و نیز از پیشگامان هوانوردی است. آنتوان، سومین فرزند «کنت ژان دو سنت آگزوپری» بازرگرس بیمه‌های اجتماعی شهر پاریس، در روز ۲۹ ژوئن سال ۱۹۰۰، در شهر لیون به دنیا آمد. در چهار سالگی، پدرش بدرود حیات گفت و خانواده را بی‌سرپرست گذاشت و از آن پس، مسئولیت نگهداری و تربیت آنتوان و خواهرانش را مادرش به عهده گرفت.

در دوران کودکی، با رویای ماجراجویی، بزرگ‌ترین آرزویش رسیدن به افسری نیروی دریایی بود. برای افسر شدن، مجبور بود آزمون سختی را بگذراند و این امتحان را گذراند و رد شد! خوشبختانه، راه حل دیگری هم بود؛ هوانوردی.

وی در این زمینه، تلاش زیادی کرد و در سال ۱۹۲۷، سرانجام، به هدفش رسید و خلبان شد. در همین زمان، نخستین کتاب خود را با عنوان «خلبان» نوشت که در محافل ادبی پاریس، سر و صدای زیادی به راه انداخت. سنت آگزوپری، مأموریت‌های خطرناکی را برفراز مدیترانه و بیابان صحرا انجام داد و تصادف‌های زیادی برفراز صحرا داشت. سپس به عنوان مدیر یک کمپانی خصوصی هوانوردی، در آمریکای جنوبی، مشغول به کار شد و برفراز «آند»

بگوئیم، کسانی را پیش رو داریم که «خواندن» بلدند؛ یعنی با کنار گذاشتن گروه سنی زیر هفت سال، با کسانی روبه‌رو خواهیم بود که به قول متخصصان روان‌شناسی رشد، دوره عملیات ملموس (کودک) و عملیات گزاره‌ای (نوجوان) را طی می‌کنند.

دوره عملیات ملموس، در فاصله سنی ۷ تا ۱۱ سال قرار دارد و مشخصه آن، همسان‌سازی با عمل است. در این دوره، رفتارهای جدیدی در کودک ظاهر می‌شود.

برخی از روان‌شناسان، این دوره را دوره «بحران مخالفت» نامیده‌اند؛ زیرا مشخصه آن در کودک، احساس نیاز به استقلال و به ثبوت رساندن شخصیت و هم‌چنین، تقلید از بزرگ‌ترهاست.

روان‌شناسان، نوجوانی را عملیات گزاره‌ای نامیده‌اند. در این دوره، کودک خود را از آنچه ملموس است، می‌رهاند و واقعیت‌ها را در مجموعه‌ای از تغییر شکل‌های ممکن، جست و جو می‌کند.

مهم‌ترین مشخصه این دوره، رهایی از بندهای ملموس و توجه به علایق آبی است. آرمان‌های بزرگ نیز در همین دوره شکل می‌گیرند. به گفته بعضی از روان‌شناسان، نوجوانی، پدیده‌ای معاصر است. به این معنی که درگذشته، نوجوانی، به شکل کنونی، وجود نداشته و کودکان پس از کودکی که دوره‌ای کوتاه بود، وارد عالم بزرگسالی می‌شدند و وظایف و مسئولیت‌های بزرگسالانه را بر دوش می‌کشیدند. به همین دلیل، مطلوب و هدف تربیت سنتی، زود بزرگ کردن کودکان بوده است. در حالی که تربیت جدید، می‌کوشد این دوره‌ها در جا و اندازه و قاعده طبیعی خود طی شود و سرعت عبور از دوره‌ای و توقف بیش از حد در دوره‌ای دیگر، چندان مطلوب نیست.

دوره نوجوانی، دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی و دوره تغییرات مداوم و پی‌درپی و احساسات متضاد و خواسته‌های متناقض است. در این دوره، وضع و جایگاه فرد مبهم است و با نوعی گم‌گشتگی و تغییر در نقش‌هایی روبه روست که انتظار دارد ایفا کند.

بیستمین کنگره جهانی «دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان» که به مدت یک هفته، با شرکت ۸۲۹ کارشناس، از ۵۰ کشور جهان در ژاپن برگزار شد،

کمال سادگی و تأثیرگذاری در داستان نخست دیده می‌شود. آن‌جا که می‌خوانیم: «دایره ناکامل گاهی از کنار سوسکی می‌گذشت» و بلافاصله برای آن‌که دایره را که کاراکتر اصلی داستان است، از محوریت خارج کند، می‌نویسد: «گاهی هم سوسکی از کنارش می‌گذشت.»

نویسنده، این نکته را یادآور می‌شود که این تنها محیط و مخاطبین فرد نیستند که وسیله آزمایش او در راه خودشناسی هستند، بلکه خود فرد نیز در این برخورد، وسیله‌ای برای آزمایش و تکامل مخاطب است.

با توجه به این موضوع که خواننده، یک‌بار از دید دایره، قطعه گمشده را جست و جو می‌کند و در داستان بعد، از دید قطعه گمشده، دایره را می‌جوید، می‌توان اطمینان داشت که «سلیوراستاین» به وجود کاربردهای منطق مکالمه ایمان دارد و از خواننده می‌خواهد همواره در چالش اثبات یک معنا یا درک یک حقیقت، به حق مخاطب در ایجاد این معنا واقف باشد. پایان دور از ذهن هر دو داستان که با پیدا شدن نیمه مکمل همراه است، رمز کلی اثر و اعتقاد به این نکته است که حرکت به سوی هدف، همان رسیدن به هدف است.

✓ آفرینش / ۲۳ اسفند ۷۹

موانع ایجاد فرهنگ مطالعه در میان دانش‌آموزان

نویسنده: اشین جاوید نسب

مقاله

یکی از مشکلاتی که بر سر راه جوانان و نوجوانان، برای کتابخوانی و مطالعه وجود دارد، عدم دسترسی به کتاب است. قیمت بالای کتاب‌ها، امکان خرید را برای جمع بسیار زیادی از دانش‌آموزان و علاقه‌مندان، محدود کرده است.

علاوه بر بالا بودن قیمت کتاب‌ها، کمبود کتاب‌های غیردرسی، حتی در تهران، از جمله مشکلاتی است که بر سر راه جوانان دیده می‌شود. در این میان، موانعی چون سرگرمی‌های کاذب، مشغله‌های فکری، روحی و افراطی نیز مانع

مأموریت‌های خطرناک بی‌شماری انجام داد. پروان، برای سنت آگزوپری، راندن هواپیما نبود، بلکه بیانگر تفکر، اندیشه، عبادت و تأمل بود. در مأموریت‌هایش، عمیقاً در مورد تنهایی، دوستی، مفهوم زندگی، وضعیت بشری و آزادی می‌اندیشید.

✓ خراسان / ۲۲ اسفند ۷۹

احترام به شعور مخاطب

نویسنده: سهیل مداهی

نقد

آن‌چه را به نقد آن پرداخته‌ایم، دو حکایت بسیار ساده و کوتاه است که در قالب شعر و نقاشی، در بستری از سفر و جست و جو برای یافتن گمشده‌ای سروده و طراحی شده است. در هر دو کتاب، آن‌که جست و جو می‌کند و آن‌چه هدف این جست و جوست، می‌تواند بنده‌ای جوینده معبود، مرد یا زنی در پی همسر، عاشقی در پی معشوق و... باشد.

«جست و جوی قطعه گمشده» و «آشنایی قطعه گمشده با دایره بزرگ»، در بستری به ظاهر بسیار ساده و کودکانه جریان می‌یابند، اما در پس زمینه و ساختار این دو کتاب، یکی از پیچیده‌ترین مباحث فلسفه و زبان‌شناسی، یعنی «منطق مکالمه» مطرح می‌شود. استفاده از این مبحث، در حکایاتی نه چندان متعارف، ولی کودکانه، این کتاب‌ها را به دو شاهکار بدل کرده است. بر اساس اصول این مبحث، هر معنا و مفهوم و حقیقتی، فقط در فرآیند مکالمه و گفت‌وگو قابل دستیابی است.

سلیور استاین، در داستان خود، هر بار موجودی ناقص را به جست و جوی مکمل خود می‌فرستد تا با اطرافش گفت‌وگو کند. در این میان، خواننده داستان، به صورت ناظر و دانای کل، در روایت حضور دارد و داستان‌ها هر بار نشانه‌هایی را برای تأویل، پیش روی او می‌گذارد تا علاوه بر آن‌که گفت‌وگو میان شخصیت اصلی و محیط پیرامونش جریان می‌یابد، میان خواننده و ذهن خودش نیز چنین مکالمه‌ای جریان یابد. از آن جمله، هنگامی که دایره ناتمام، قطعه گمشده خود را خرد می‌کند، منش احترام به مخاطب گفت‌وگو در «منطق مکالمه»، در

گرمای شدید هوا و خرمایلو درست کردن مادر، چغیه‌ای که پدر مدام روی سر انداخته یا دور گردن بسته است و دشداشه‌ای که به تن دارد، از دیگر نشانه‌هاست. با وجود به کارگیری این مشخصه‌ها، نویسنده تصویر درستی از فضای اقلیمی مورد نظر خود، به مخاطب القا نکرده است. البته، با به کارگیری گویش و لهجه اشخاص داستانی و نوع آداب و رسوم و سنن خاص آن دیار، ابهامات از ذهن مخاطب زدوده می‌شد.

جانوران اهلی و غیراهلی نیز در آثار نویسنده، تأثیر به سزایی دارند. استفاده از وجود حیوان در داستان‌های بومی، به باورپذیری اثر در ذهن مخاطب کمک می‌کند. در ضمن، خلق و ایجاد صحنه‌های وحشت، در جذب نوجوان تأثیر دارد و او را تا پایان قصه، برجای میخکوب می‌کند.

توصیف ساده و بی‌پیرایه روستا، زندگی در خانه‌های روستایی، گله‌داری و چوپانی، شست و شوی گوسفندان برای پیشم‌چینی، زراعت و حفظ محصول از آفت سرما به وسیله نایلون کشی روی زمین زراعی و کلیه اطلاعاتی که نویسنده از جانب راوی ارائه می‌دهد، به باورپذیری اثر کمک کرده، اشراف نویسنده، بر فضای روستا را اثبات می‌کند. نویسنده با به کار بردن توصیفات و اصطلاحات شیوا، اثری روان ساخته است.

✓ جوان / اسفند ۷۹ / شماره ۵۷۴
عمو «شیل» است دیگر ...

نویسنده: مریم ابراهیمی

نقد

این مطلب، نگاهی دارد به کتاب «باغ وحش رویایی» و «هجده سال به بالا متنوع»، دو کتاب در یک جلد با نام «باغ وحش رویایی». کتاب اول از شل سیلوراستاین مشهور و دیگری از فالکو است.

به نظر می‌رسد برجسته‌ترین خصوصیت شعری سیلوراستاین، جذب مخاطب‌های گوناگون است؛ نکته‌ای که ما در ادبیات کودک خودمان شاهد آن نیستیم. به نظر می‌رسد که برخی از دلایل این وضعیت، سطحی بودن و نداشتن ژرف ساخت

کتاب‌خوانی جوانان و نوجوانان می‌شود. بالا بردن سطح مطالعه با تبلیغ و تشویق، توسعه کتابخانه‌ها و برپایی نمایشگاه‌های متعدد کتاب، از راهکارهای ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی است.

افزایش تعداد کتابخانه‌ها، افزایش تبلیغات رادیویی و تلویزیونی در مورد اهمیت مطالعه و کتابخوانی، چاپ کتاب در قطع‌های کوچک جیبی، ترویج فرهنگ مطالعه در وسایل نقلیه عمومی و ایجاد کتابخانه در پارک‌ها و مکان‌های عمومی، از دیگر اقداماتی است که می‌تواند در گرایش جوانان به مطالعه، مؤثر باشد.

✓ مهبان / اسفند ۷۹ / شماره ۱۷۰۲۳

ملخ‌ها از آن سوی مرز آمده بودند؟

- (نقد رمان سایه ملخ محمدرضا بایرامی)

نویسنده: شمس خسروی

نقد

انتخاب عنوان «سایه ملخ»، برای اثر، به شکلی نمادین، استعاره‌ای از تهاجم ناگهانی و بی‌دلیل ارتش بعث است. حمله ملخ‌ها، نماد اتفاقی شوم در آینده است که اگر این حادثه اصلی را از داستان حذف کنیم، جنبه نمادگونه اثر را حذف کرده‌ایم و از تاثیر آن کاسته‌ایم.

«سایه ملخ» یک رمان حادثه محور است. حادثه در رأس همه عناصر داستانی خودنمایی می‌کند. حوادث به قدری پی‌درپی و به سرعت اتفاق می‌افتد که نه تنها مخاطب، بلکه راوی را نیز دچار بهت و حیرت می‌کند.

اغلب رمان‌نویسان، برای عریض و طویل کردن قصه وهم‌چنین، ایجاد تعلیق، از حوادث و اشخاص فرعی بهره می‌گیرند. این ویژگی، در اثر حاضر نیز مشاهده می‌شود. اتفاقات به شکل تسلسلی، به وقوع می‌پیوندد و اغلب ارتباطی به هسته اصلی داستان ندارد. نکات و وقایع موجود در داستان، هر یک به تنهایی، جوهره داستانی شدن را دارد.

از روایت راوی برمی‌آید که سایه ملخ، داستانی اقلیمی است. نویسنده با گزینش اسامی بومی، سعی داشته است رنگ و بوی محلی را در رمان حفظ کند.

اجتماعی، سیاسی، انتقادی و حتی فکری است. سیلوراستاین، درصدد دادن اطلاعات به مخاطب نیست، او با وجود شناخت وسیع و علمی خود از کودک و جهان پیرامون او، برای خودش می‌نویسد و برداشت‌های خود را که در عین برخورداری از عنصر طنز، صریح، ساده و تکان‌دهنده است و هر یک، جنبه‌ای از زندگی را از بعدی جدید نمایش می‌دهد، آشکار می‌کند؛ گویی تمام جهان، از زاویه دید او نقل می‌شود.

سیلوراستاین، در صدد گنجاندن مخاطب در قالب‌ها و کلیشه‌های ذهنی تعریف شده نیست، او هرگز قصد ندارد مخاطب را پند و اندرز دهد. ویژگی فکری او اساساً آزادی و قدرت انتخاب و رهایی از هر نوع قید و بندی است که تفکر آدمی را محدود می‌سازد.

سیلوراستاین، با نگاه دوگانه و طنزآمیز خود، نویسنده‌ای است که تحت قالب معین و برجسته خاصی نمی‌گنجد.

باغ وحش رویایی، آکنده از جانوران تخیلی گوناگونی است که یکی یکی روی صفحه می‌آیند و با عباراتی چند، توسط سیلوراستاین، معرفی می‌شوند و تصویری از شمایل ظاهری آن‌ها در صفحه نقش می‌بندد و در ذهن مخاطب برجسته می‌شود و سپس کنار می‌رود و محو می‌شود، اما این محو شدن، صددرصد نیست؛ زیرا خصوصیت فیزیکی حیوان از ذهن دور می‌شود، ولی تأثیر درونی او با مخاطب باقی می‌ماند.

اما نکته برجسته این حیوانات، شکل ظاهری متفاوت‌شان نیست. گویی که ما به باغ وحش غریبی، در یک مکان ناشناخته رفته‌ایم. ما به عمق و ژرفای جامعه‌شناختی و روان‌شناختی پیرامون‌مان رفته‌ایم؛ زیرا هر یک از جانوران، به گونه‌ای تمثیلی، از تیپ‌های مختلف جامعه انسانی است. به این ترتیب، شناخت عمیقی از ویژگی‌های روحی و شخصیتی مردم به دست می‌آید.

این کتاب، به دلیل نزدیکی ویژگی‌هایش با ادبیات کهن ما، می‌تواند از وجه دیگری هم مورد بررسی قرار گیرد. حیوانات را تمثیل آدمیان و ویژگی‌های‌شان قرار دادن، در «منطق‌الطیر» عطار و

یا در «کلیله و دمنه» نیز دیده می‌شود. ما با حیواناتی مواجهیم که سمبل آدمیانند.

فالکو، نام مستعار «فرانک ژاکوبز» شاعر، آهنگساز، نوازنده و خواننده اتریشی-آمریکایی (با اصلیت فرانسوی) است که در آمریکا متولد شده است. اشعار و قطعات او، به دلیل وجود برخی شباهت‌ها با آثار سیلوراستاین، در کنار هم آورده شده است.

از شباهت‌های فالکو و سیلوراستاین، استفاده دقیق و به جا از طنز است؛ طنزی که در لایه‌های پنهان کلام و ساخت اشعار به چشم می‌خورد و باعث می‌شود که پیش فرض‌ها، عادت‌ها و نگرش‌هایی را که از قبل با آن‌ها خو گرفته‌ایم، دور بیندازیم.

ترجمه کتاب، روان و رساست و مترجم، به خوبی، از عهده ارایه مفاهیم برآمده است. جای نکته‌ای مبهم نمی‌ماند و کلمه‌ای نامشخص رها نمی‌شود.

✓ انتخاب / ۱۳ اسفند ۷۹ / شماره ۵۵۲

- تلنگرهای یک دقیقه‌ای بر آکادمیسین‌های ادبیات کودک (نگاهی به تازه‌ترین اثر فریبا کلهر - نشر حنا)

نویسنده: مصطفی ناهید

لقد

قصه‌های یک دقیقه‌ای (فریبا کلهر)، اثری است که می‌تواند به مثابه نمونه‌ای ارزنده، در تحلیل ساختار و قالب قصه کودک در ایران، مورد بررسی قرار گیرد. از این رو، در این مطلب، فهرست‌وار به آن بخش از گفت‌وگوهای یک دقیقه‌ای که گزاره‌های ثابت و رایج قصه‌نویسی کودکان را به چالش کشانده، اشاره شده است.

قصه‌های یک دقیقه‌ای، با هر انگیزه‌ای که پدید آمده باشد، به قواعد آکادمیسین‌های ادبیات کودکان تلنگر می‌زند. برخی از این تلنگرها را که معرف خود اثر نیز هست، می‌توان این‌گونه برشمرد:

۱. یک دقیقه‌ای‌ها به گروه سنی معینی مربوط

کودکان، خصوصیات و وظایفی را که برای خوانندگی‌های کودکان بیان می‌شود، برای مجله‌های کودکان نیز می‌توان ذکر کرد.

خوانندگی‌های کودکان، بیش از هر چیز، دو وظیفه اصلی را بر عهده دارند:

۱. به کودک آموزش می‌دهند و شناخت و معرفت لازم را از محیط اطراف، به او منتقل می‌کنند.

۲. کودک را با توجه به علایق، خواست‌ها و نیازهای روحی و فکری‌اش سرگرم می‌کنند.

این دو وظیفه مجله‌های کودکان، در قالب ارتباطی مستقیم و با واسطه (وسیله ارتباطی در این خصوص، خود مجله است) صورت می‌گیرد و این ارتباط از نوع ارتباط مکتوب است. مکتوب بودن این ارتباط، شرایطی را در جامعه برای بازدهی مفید مجله‌های کودکان، طلب می‌کند:

از جمله این شرایط، نخست باید سطح سواد در جامعه کودکان، به حد معتدل رسیده باشد و دیگر این‌که عادت به کتاب و مجله‌خوانی، در میان کودکان رواج یافته باشد تا مجله‌های کودکان، به بازدهی مفید برسند.

مجموعه نیازهای روحی و عاطفی کودک، باید در تدوین محتوای این مجلات، در نظر گرفته شود تا ارتباط بین مجله و مخاطبان آن، ارتباطی مؤثر، عمیق و پیوسته باشد. اما مقاطع مختلف سنی مخاطبان مجله‌های کودک، وظایف بیشتری را پیش روی این نوع مجله‌ها قرار می‌دهد.

انتشار مجله برای کودکان، جدا از آشنایی به تخصص مجله‌نویسی، آشنایی با مراحل تکوین شخصیت کودکان در مقاطع سنی را هم طلب می‌کند و به طور خلاصه، باید چنین گفت که «مجله کودکان، باید آیین شرایط و زمان و مکان باشد.»

✓ پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان / سال ششم / زمستان

۱۳۷۹ / شماره ۲۳

سخن سردبیر

- تاریخ شفاهی ادبیات کودک

مهدی جوانی

نمی‌شود، ولی ضد کودک و نوجوان نیست و به فهم آن‌ها لطمه نمی‌زند. مخاطب، متن و ساختار آن را می‌یابد.

۲. نویسنده یک دقیقه‌ای‌ها، دیالوگ‌ها و منولوگ‌هایش بزک کرده و برآمده از فرهنگ لغت آکادمی ادبیات کودکان نیست. روان و امروزی است و گاه توأم با جسارتی تازه در ادبیات کودکان.

۳. قصه‌های یک دقیقه‌ای (اگر چه در تمامی قصه‌ها این‌گونه نیست)، به قید «پایان خوش و معین و تکلیف شده» گردن نمی‌نهد. زندگی و تفکر در این‌گونه قصه‌ها نقطه پایان و دستوری (!) ندارد.

۴. کاربرد به جا و منطقی طنز، پرهیز از بازی با کلمات با هدف بازکردن ذهن مخاطب و عدم تلفیق طنز با هجو و لودگی.

۵. تعلیق و استفاده هوشمندانه از آن، آن هم در یک دقیقه.

۶. نویسنده آثار گذشتگان را به خلق اثر دیگر بهانه نمی‌کند. از عناصر تاریخی، برای انتقال معنایی غیره تاریخی و کهنه، استفاده نمی‌برد.

۷. یک دقیقه‌ای‌ها، یا استفاده از عناصر و اشیاء، ساخت قصه را صرفاً در محدوده عالم خیال و دور دست‌های غیرزمینی جست و جو نمی‌کند.

۸. اشیاء در خدمت فرم نیستند و فدای ساخت زیباشناختی نشده‌اند. معنی و پیام برجسته‌تر و محوری است. مضامین سیاسی، اجتماعی و رویکردی دیگر به موضوعات دینی (هر چند قابل نقد) کار تازه‌ای است.

✓ جوان / ۱۴ / اسفند ۷۹ / شماره ۵۸۳

- مطبوعات کودک، انتخابی برای مطالعه کودکان

نویسنده: مجتبی حسین‌زاده

مقاله

بدیهی است که کودکان، قادر به خواندن هر مطلب و نوشته‌ای نیستند. اگر هم بتوانند، قدرت درک آن را ندارند. پس خوانندگی‌های کودکان، ویژگی‌هایی دارند. با قرار دادن مجله‌ها، در شمار خوانندگی‌های

مقاله

- فانتزی، فرار از واقعیت یا ارتقای واقعیت

نویسنده: رات نیلمن لین

مترجم: حسین ابراهیمی (لوند)

- مولای دیروز و هر روز

نویسنده: سیدعلی کاشفی خوانساری

- شعر بازی، شعر بازی

نویسنده: کارلوس پلیسر لویز

مترجم: ناهید محتمدی

- تصاویر قصه گو، سیری در آثار بناتریس

پاتر

نویسنده: جان راوتاون سند

مترجم: پرناز نیری

- بررسی انتقادی دیدگاه‌های کیانوش

نویسنده: علی اصغر سیدآبادی

پژوهش

- نقش زنان در ثبت ادبیات جنگ برای

کودکان

نویسنده: مهدی محمدی

میزگرد

پشتوانه‌ای برای فانتزی نویسان، گزارشی

از معرفی و نقد پژوهش برگزیده سال، با

حضور دکتر غلام، ثریا قزل ایباغ، مسعود

کوثری و محمدهادی محمدی

پایان‌نامه

- بازتاب افسانه‌های کهن بر نقاشی کودکان

امروز

نویسنده: فیروزه فتحی رابوکی

نقد

- چهار اثر برای توضیح انواع ادبی و

روش‌ها

نویسنده: جعفر پایور

- کارگاه کم انگیزه اما خوش اقبال

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

- پریا، خوش نشینی عناصر غریب

نویسنده: غزاله آبادی

- گزیده مقاله‌شناسی توصیفی بهار ۱۳۷۹

نویسنده: نگین شهری

- فهرست مقاله‌های برگزیده غیرفارسی

بهار ۱۳۷۹

نویسنده: فاطمه زمانی

✓ کتاب ماه و کودک و نوجوان / سال چهارم / شماره سوم /

شماره ۲۹، زمستان ۱۳۷۹ / ۲۰ دی ۱۳۷۹

یادداشت ماه

- دغدغه‌های یک طرفه، مطلوب نیست

نویسنده: مهدی حجوانی

گزارش

- نقد ما چیست؛ نقد آن‌ها چیست؛

گزارش سومین نشست منتقدان کتاب ماه کودک و نوجوان

- کتاب‌های کمک آموزشی: ستیز با آموزش و

پرورش تک عاملی

اولین جشنواره کتاب‌های کمک آموزشی رشد برگزار شد

مقاله

- مزیانی نماینده شعر محض

نویسنده: محمدعلی دهقانی

- کارکرد نمایشنامه‌های خلاق در کلاس‌های

مقدماتی آموزش زبان دوم

نویسنده: کمیل انرست اسلاویت، کری. جی. ونگر

مترجم: واله والی‌پور

- آیا کتاب کودک از رده خارج می‌شود؟

نویسنده: رزماری راس جانستون

ترجمه و تلخیص: شقایق آندهاری

- می‌خواهم به «هاگوارتز» سفر کنم
نویسنده: شهره کاندی

کتاب‌ها:

۱. هری پاتر و حفره اسرارآمیز
  ۲. هری پاتر و سنگ جادو
  ۳. هری پاتر و زندانی آزکابان
- نویسنده کتاب‌ها: جی. کی. رولینگ
مترجم کتاب‌ها: ویدا اسلامیه

- هیچ یا همه چیز؟

نویسنده: شیدا رنجبر
کتاب: هری پاتر و حفره اسرارآمیز
نویسنده کتاب: جی. کی. رولینگ
مترجم کتاب: ویدا اسلامیه

- هری پاتر از جنس رویاهای مردم انگلیس است

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله
کتاب: هری پاتر و تالار اسرارآمیز
نویسنده کتاب: جی. کی. رولینگ
مترجم کتاب: ویدا اسلامیه

- جایی که علم و جادو همسان می‌شوند

نویسنده: افسانه شاپوری
کتاب: هری پاتر و سنگ جادو
نویسنده کتاب: جی. کی. رولینگ
مترجم کتاب: سایه هومان

- این سخن پایان ندارد هوش‌دار!

نویسنده: سید علی کاشفی خوانساری
کتاب: در مدرسه مولانا
نویسنده کتاب: محمود حکیمی

- مرگ سوژه‌ای زیبا

نویسنده: زری نعیمی
کتاب: نیما، موج و دریا

نویسنده کتاب: فرامرز سلیمانی (بر اساس قصه‌ای از اوکتاویو پاز)

- چگونه کتاب شدم؟

نویسنده: مازیار تهرانی
کتاب: چگونه کتاب شدم؟ (قصه تولد یک کتاب)
نویسنده کتاب: مازیار تهرانی
تصویرگر کتاب: محسن حسن‌پور

نقد

- کتاب کتاب

نویسنده: روح‌الله مهدی‌پور عمرانی
کتاب: چگونه کتاب شدم؟ (قصه تولد یک کتاب)
نویسنده کتاب: مازیار تهرانی
تصویرگر کتاب: محسن حسن‌پور

- مکتب بازگشت!

نویسنده: هادی خورشامیان
کتاب: پدر و کوره‌ها
نویسنده کتاب: جمال حیدری

- آخرین باری که خندیدیم

نویسنده: علیرضا دریادل
کتاب: قصه‌های شاد
نویسنده کتاب: مایکل روزن
تصویرگر کتاب: تونی بلوندل
مترجم کتاب: هدی لژیکی

- بچه‌های امروز طور دیگری هستند

نویسنده: احمد کم
کتاب: جوجه زرد تپلی
نویسنده کتاب: افسانه شعبان‌نژاد
تصویرگر کتاب: علی ذوالفقاری

کفت‌وگو

- پس از بیست و دو سال ائتلاف وقت، وقت کافی در اختیارمان نگذاشتند
کفت‌وگو با کاظم طلایی
شکوفه آذر

کفت‌وگو با محبت‌الله همتی

دبیر اول جشنواره کتاب‌های کمک آموزشی رشد
غلامرضا خراسانی

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان / سال چهارم / شماره چهارم / پیاپی ۲۰ / ۲۰ بهمن ۱۳۷۹

- بیان آموزه‌های اجتماعی، در قالب داستان‌های کودکان

نویسنده: احمد کم

کتاب: مجموعه چهار جلدی آموزش مفاهیم اجتماعی برای کودکان (لک، تفنگ، صبحانه، نقاشی دوستی)

نویسنده کتاب: مجید جمشیدیان

تصویرگر کتاب: سعید رزالی

گزارش

- در هشتمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم، روزه‌داران کوچک، به میهمانی قرآن رفتند

سمیه نصیری‌ها

نقد

یک اثر دو دیدگاه

- گزارشی از چهارمین نشست منتقدان کتاب ماه کودک و نوجوان

سمیه نصیری‌ها

الف. چراغ قرمز کودکان

نویسنده: شقایق قندهاری

کتاب: اتان خوب

نویسنده کتاب: پائولا فاکس

تصویرگر کتاب: آرنولد لایل

مترجم کتاب: فرمهر منجزی

کلت وکو

گفت وگو با رابرت کریمیر، نویسنده آمریکایی کودک و نوجوان

نویسنده: پتی کمپبل

ترجمه: خانه ترجمه (ش. ط)

ب. درگیر و دار انتخاب

نویسنده: اسسائه شاپوری

کتاب: اتان خوب

نویسنده کتاب: پائولا فاکس

تصویرگر کتاب: آرنولد لایل

مترجم کتاب: فرمهر منجزی

نقد

- تعاملی بین گذشته و حال

نویسنده: سمیرا اصلان‌پور

کتاب: آخرین کودال

نویسنده کتاب: لوئیس مسکر

مترجم کتاب: حسین ابراهیمی (الوند)

- این «کاشتانکا» کودکانه نیست!

نویسنده: سیدمحمد طلوعی پرازنده

کتاب: کاشتانکا

نویسنده کتاب: آنتوان چخوف

تصویرگر کتاب: کنورگی یودین

مترجم کتاب: شهلا پیرماسبی

- تریپورن در ۳۰ سکانس آب رفت

نویسنده: شهره کاندی

کتاب: آب رفتن تریپورن

نویسنده کتاب: فلورانس پاری مید

تصویرگر کتاب: ادوارد گوری

مترجم کتاب: فرمهر منجزی

- انسان‌ها، این انسان‌های نازنین!

نویسنده: شیدا رنجبر

کتاب: رامبل آب زیرکاه

نویسنده کتاب: برادران کریم

تصویرگر کتاب: گری کولی

مترجم کتاب: زهرا پیرماسبی

- هم شنور، هم شتابزدگی

نویسنده: محمدعلی دهقانی

کتاب: آخرین بازمانده

نویسنده کتاب: مسلم ناصری

تصویرگر کتاب: مرتضی امین

می‌کند

گفت‌وگو با «ویدا اسلامی» و «طوبی بختایی» از مترجمان
«هری پاتر»

گفت‌وگو از میترا لبافی

گفت‌وگو

برای آشنایی بیشتر با نثر رولینگ و دانستن این‌که واقعاً این همه هیاهو برای چیست و همچنین به منظور بررسی بهتر ترجمه‌های فارسی هری پاتر، با دو نفر از مترجمان این کتاب‌ها گفت‌وگویی انجام شده است.

ویدا اسلامی، متولد سال ۱۳۴۶ است، خلاصه گفت‌وگو با این مترجم را که درباره «واژه‌های دشوار کتاب و نحوه معادل‌یابی» است، در ادامه می‌خوانیم. او می‌گوید: ترجمه هری پاتر، ترجمه‌ای بود که باید با آن دست و پنجه نرم می‌کردم. مثلاً یکی از لغت‌ها "Portkey" بود که در واقع، یک وسیله نقلیه سحرآمیز بود. این کلمه، کلمه‌ای اختراعی بود با ترکیب دو لغت "Port" که پسوند کلماتی مانند "transport" به معنی جابه‌جا شدن است و برای وسایل نقلیه به کار می‌رود، به همراه "key" به معنی کلید، سرانجام، با توجه به مفهوم جادویی‌ای که داشت، من برای این کلمه، معادل «رمز تان» گذاشتم. لغت‌هایی از این دست، در کتاب زیاد است.

وی ادامه می‌دهد: کتاب در مجموع، در زبان انگلیسی، برای بچه‌ها ساده نیست. چون صنایع ادبی زیادی به کار برده و جمله‌ها طولانی است. مثلاً داریم: «تون - تان - تافی». «ton-toffee-tongue» که در واقع، با به کار بردن ۲ مورد "t"، حالت جناس دارد. همین ویژگی‌ها باعث می‌شود نشود همه را هم ترجمه کرد و البته، گاهی هم سبب می‌شود با ترجمه کلماتی که باید به ناچار ترجمه شود، زیبایی آن از بین برود.

مسئله دیگری که در نثر نویسنده به چشم می‌خورد، غلط‌های املائی عمدی است. این مورد، بیشتر از همه، در «ورد»های جادوگری دیده می‌شود. مثلاً کلمه "sonorous" را می‌بینیم که به معنی پرطنین است. در این‌جا، رولینگ، آخرین بخش کلمه را که "ous" است، با حذف "o" آورده (و شاید هم از پسوندهای لاتین و یونانی استفاده کرده) است. به

- نی‌نی کوچولو کفشای سوت سوتی داره!

نویسنده: هادی خورشاهیان

کتاب‌ها: یک شاخه زیتون برای کودکان:

۱. یک دانه گردو

۲. گل آمد بهار آمد

۳. شب آمده ستاره

گردآورنده کتاب‌ها: بابک نیک طلب

تصویرگر کتاب‌ها: نیلوفر میرمحمدی

- خط خاطره در دستور داستان

نویسنده: روح‌الله مهدی‌پور

کتاب: تعطیلات نیکلا کوچولو

نویسندگان کتاب: سامیه/ کوسینی

مترجم کتاب: آفاق حامد‌هاشمی

نقد

- جعبه‌ای برای کودکان

نویسنده: حسین شیخ‌الاسلامی

کتاب‌ها: مجموعه داستان‌های جعبه جادویی

(جعبه بیلی - جعبه سوفی - جعبه لوسی - جعبه تام)

نویسنده کتاب‌ها: جان پریتر

مترجم کتاب‌ها: نشاط غلوری آشتیانی

مقاله

- نگاهی کوتاه به منظومه‌های کودکان و کاربرد ترانه‌های عامیانه در آن‌ها

نویسنده: جمال‌الدین اکرمی

- با این طنز چه کارها که نمی‌توان کرد!

نویسنده: شهره کاندی

- رشد و توسعه ادبیات کودکان در آفریقا

نویسنده: توماس وان در والت

مترجم: شقایق قندهاری

از فصل‌های گذشته

✓ کتاب هفته / سه‌شنبه ۸ آذر ۷۹ / شماره ۱۰۴

- رولینگ، با کلمات، کودکان را هیجان‌زده

مقاله

عبدالله کوثری، در این مطلب، به بیان نکته‌ای و نظری پرداخته است: او بیان کرده که یکی از مواردی که ترجمه شعر به شعر ضروری می‌شود، شعرهایی است که در داستان‌های کودکان آمده؛ زیرا وزن و آهنگ و قافیه در این شعرهای اغلب ساده، تأثیری عمده بر گوش و ذهن کودک می‌گذارد.

هفت - هشت سال پیش، کوثری، فرصت می‌یابد تا برای اولین بار این کار را تجربه کند. برای ترجمه شعرهای کتاب قصه‌های برادران گریم، با ترجمه جمشید نوایی. تعداد شعرها زیاد بود! شاید در حدود هفتاد پاره شعر می‌شد. برخی از این اشعار، چنان بود که در همان ابتدا وزن و قافیه مناسب را می‌یافت و سرودن دوباره آن‌ها به راستی مشکلی نداشت. برخی دیگر به آسانی، تن به وزن و قافیه شعر فارسی نمی‌داد و باید ساعت‌ها صرف یافتن وزن و قافیه می‌شد. تمام تلاش او بر این بود که تا حد امکان، چیزی بر شعر اصلی نیفزاید یا حذف نکند. این تلاش در همه موارد، قرین موفقیت نبود. پس تغییراتی نه چندان عمده، در برخی شعرها پدید آمد. او کوشید که افزوده‌ها در همان حال و هوای متن اصلی باشد و جای کاسته‌ها را نیز با کلمات یا جملاتی درخور متن پر کند. پس همان طور که خواهید دید، این افزوده‌ها و کاسته‌ها، تغییر نمایانی در اصل شعر نداده است. قسمتی از یکی از اشعار این کتاب که هنوز چاپ نشده است، در این جا آورده می‌شود. در این نمونه، فاصله میان شعرها را قسمت‌های منثور قصه پر می‌کند:

گر به خانوم درچه کاری؟

what may you be about, Miss cat?

خوابی، بگو، یا بیداری

Do you sleep or do you wake?

خواب نیستم و بیدارم

I am not sleeping, I am waking

پای اجاق گرم کارم؟

Would you know what I am making?

کلوچه با شیر دارم

I am boiling warmbeer with butter

هر حال، کلمه‌ای است که خواننده انگلیسی زبان می‌فهمد، ولی من ناچار بودم به همین ترتیب، معادلی بیابیم که هم معنی بدهد و هم در فارسی نباشد. پس به جای «بطنین» را آوردم.

ویژگی کار رولینگ، این است که اکثر کلمه‌ها کلید دارند و معلوم است که ریشه‌شان چیست. یک وقت‌هایی هم حروف جابه‌جا می‌شوند که با این کار، نویسنده کلمه‌ها را بسامزه می‌کند و بچه‌ها از خواندندش هیجان زده می‌شوند. مثلاً کلمه "mud-blood" را داریم که یک جور ناسازاست و در سرزمین جادوگران به هر که بگویند، غیرتی می‌شود و به معنی کسی است که خونش خالص است. فکر کردم این کلمه، شاید در مقابل "Pure-blood" باشد، به معنی اصیل‌زاده. پس گذاشتم گندزاده!

«طوبی یکتایی»، ۲۲ سال دارد. او می‌گوید: بسیاری از کلمات خانم رولینگ، ریشه‌دار و معنی‌دار است. اما نمی‌شد برای همه آن‌ها معادل یافت. مثلاً کلمه "Dumbledore" که به معنی زنبور عسل است، اسم مدیر مدرسه است. ما نمی‌توانیم اسم یک مدیر را زنبور بگذاریم! چون در انگلیسی، این واژه دافعه ایجاد نمی‌کند، ولی در فارسی دافعه دارد. یا کلمه «چو چنگ» را داریم که ژاپنی است و به معنی پروانه. وقتی خود رولینگ، کلمه خارجی آورده، ما هم نباید معادل بگذاریم.

با این همه، کلماتی هم بود که نیاز به معادل داشت؛ مثل "muggle" که یک لغت اختراعی است. "mug" به معنی احمق است و "muggle" به مفهوم غیرجادوگرها. من به جای «جادوبند» گذاشتم. نویسنده از نام‌های تاریخی و اسطوره‌ای هم استفاده زیادی کرده است؛ مثلاً می‌آورد: «سالاز اسلاترین»، به جای یک گروه دیکتاتور که در واقع، سالاز خودش دیکتاتوری در پرتغال بود که ۲۶ سال حکومت کرد یا اسم یک دختر باهوش را «هرمین» می‌گذارد که وجه تسمیه‌اش «هرمس»، خدای آگاهی است.

✓ فصلنامه مترجم / پاییز و زمستان / ۷۹ / شماره ۲۲۰

- تجربه‌ای در ترجمه شعر در داستان‌های کودکان

نویسنده: عبدالله کوثری

کودک ایران به کار گیرد. این پژوهش، بر آن است که مبنای نظری عرضه شده، توان نقد ادبیات کودک را دارد.

بررسی کوتاهی از شعر کودک در میهن ما، نشان می‌دهد که «معصومیت و تجربه» در این گونه شعر، به گونه‌ای آگاهانه یا ناخودآگاه، نمود یافته است. معصومیت و تجربه و برخورد این دو در مجموعه شعر «گل بادم» پروین دولت‌آبادی، نمودی بارز یافته است. شعر بسیار کوتاه آغاز کتاب، چشم‌انداز این تضاد را به سوی خواننده می‌گشاید و حضور همسان این دو مقوله را اعلام می‌دارد:

باد می‌آید گرم، باد می‌آید سرد، برگ‌ها روزی سبز، برگ‌ها روزی زرد

سرما و باد سرد، می‌تواند نمادی از تجربه باشد و به نظر می‌رسد که شاعر، از این نشانه‌ها به همین منظور بهره برده است. در عین حال بهار، سبزی و گرما در مقابل پاییز، زردی و سرما، تجلی معصومیت است.

اگر چه شاعر، در نخستین سروده کتاب، نگاهی توصیفی به این دو مقوله دارد، در سفر «گل بادم» یا دعوت بهار به جاودانه ماندن در خانه خود، در «کوه سربلند»، با ستودن پایداری کوه در مقابل برف و سرمای زمستان و در «آشیانی برای گنجشک‌ها»، با پناه‌دادن به گنجشکی در سرما مانده، به سرما و گرمای مطرح شده در شعر، معنایی دقیق بخشیده و در همان حال، جهت‌گیری خاص خود را نیز نمایانده است.

اشعار افسانه شعبان‌نژاد نیز گویای درگیری درونی شاعر با مفاهیم مورد بحث است. در سروده‌هایی همچون «صدای سبز بره‌ها»، «گل‌های انار»، و «مثل یک کفتر چاهی»، شاعر به کودک شاد و بی‌خبر و معصوم درون خود اجازه بازیگوشی‌های بسیار می‌دهد و با زیبایی‌های فراوان، یگانگی همه وجود را در چنین وضعیتی می‌نمایاند. در این بین، ترانه «بزغاله من»، از زیباترین نمونه‌هاست:

بزغاله‌ای دارم که او
مانند آهومی بود

همراه من در سبزه‌ها

این سو و آن سو می‌دود...

دوست داری برات بیارم؟

Will you be my quest for supper?

با دل زار و خسته / کنج اتاق نشسته

she is sitting in her room

از بس که گریه کرده / چشمش دو کاسه خونه

Moaning in her gloom

آقا روباهه مرده / هی می‌گیره بهونه

Weeping her little eyes quite red Because old Mr fox is dead

The cat goes up the stairs trip, trap

گریه رفت بالا زپ زپ زپ

The door she knocks at tap, tap, tap, tap

کوبید به در کُپ کُپ کُپ

'Mis tress fox, are you inside?

خانوم روباهه هنوز بیداری؟

'Oh, yes, my little cat, she cried.

آره پیشی جون، چه کارم داری؟

'A wooer he stands at the door out there.'

یه خواستگارت و استاده اون‌جا بیرون خونه.

what deos he look lik, my dear?'

خوب عزیزگم، بگو ببینم، پیره، جوونه؟

✓ مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز / دوره

پانزدهم / شماره ۲ / پاییز ۷۸ (پیاپی ۲۹)

«معصومیت و تجربه» در شعر کودک
کوششی در تدوین «نظریه نقد ادبیات
کودک»

نویسنده: مرتضی خسرونژاد

مقاله

این مقاله، در عنوان خویش «معصومیت و تجربه»، وام‌دار ویلیام بلیک، شاعر، پرده‌نگار و متفکر قرن ۱۸ و ۱۹ انگلیس است. نویسنده مقاله کوشیده است که در بخش نخست، معنای معصومیت و تجربه از دیدگاه بلیک را با معنای این مفاهیم در فلسفه، فلسفه تعلیم و تربیت و روان‌شناسی، همپوشی دهد و بدین گونه، به مبنایی نظری در نقد ادبیات کودک دست یابد و سپس آن‌چه را فراهم آمده، در بخش دوم، در حیطه شعر معاصر

مقاله

در این جا، شاعر از زبان کودک درون خود، به توصیف بزغاله‌های نشسته است که در واقع، با کودک همسان و یگانه است و بدین سان، در پایان، معصومیتی بسیار دلنشین و نجیب، تجلی می‌یابد: با شادمانی صبح‌ها
من می‌شوم مهمان او
زیرا که من هم می‌خورم
از شیر مادر جان او

ناصر کشاورز، در دو شعر «در مدرسه» و «گل‌بازی»، برخورد معصومیت و تجربه را با نگاهی آمیخته به طنز، نمایانده است. در هر دو شعر، او خلاقیت کودکی و قانون مداری و نظم‌جویی بزرگسال را رو در رو قرار داده است. این رویارویی، در شعر «مدرسه»، با شیوه‌ای عریان مطرح شده است.

در ساعت ریاضی، کودک تصویر کلاغی را که بر درخت چنار حیاط مدرسه نشسته است، نقاشی می‌کند و معلم، او را گوشمالی می‌دهد. اما در «گل‌بازی»، همین مضمون، پوشیده‌تر و با ظرافت بیشتر و در نتیجه، دلنشین‌تر تکرار شده است. در «گل‌بازی»، شاعر می‌کوشد دو مقوله خلاقیت و جامعه‌پذیری را با هم تلفیق کند و به دنبال آن است که هر کدام، حد و حدود خود را بیابد:

رفتم میان باغچه
یک مشت گل برداشتم
چون باز هم یک فکر خوب
امروز در سر داشتم
فکر خوب کودک، ساختن یک ظرف کوچک برای مادر است که سرانجام، تحقق می‌پذیرد. با دیدن آن ظرف، شادی در چشم‌های مادر لانه می‌کند و سرانجام مادر:
از من تشکر کرد و گفت:
به‌به چه ظرف خوشگلی
اما نیا توی اتاق
با دست و پاهای گلی

✓ پیام یونسکو / اردیبهشت / خرداد ۷۹ / سال سی و یکم شماره ۲۵۸
- لطفاً ساکت! کودکان سخن می‌گویند
نویسندگان سیلویا باجر و مونیکا بلتران

دانش‌آموزان بوئنوس آیرس، با امکاناتی نظیر میکروفون، ضبط صوت و دوربین، می‌آموزند که چگونه عقاید خود را بیان کنند و به اخبار، با دیدی منتقدانه بنگرند. کارگاه رادیو که بخشی از تولیدات رسانه‌ای است، ۱۰ سال پیش، به همت هیأت روزنامه‌نگاری، ارتباطات و آموزش شهر بوئنوس آیرس، در برنامه مدارس گنجانده شد.

این برنامه، در مدارس، به نام «طرح کودک روزنامه‌نگار» معروف است. البته، هدف آن چنان گسترده نیست که برای بالابردن توانایی کودک، برای بیان عقایدشان و تیز استفاده از رسانه‌ها، روزنامه‌نگار جوان تربیت کند تا آن‌جا که بتوانند به امور خود بپردازند.

تولید برنامه‌های رادیویی و نشر مجله، فعالیت‌هایی است که در نظام آموزشی بسیاری از کشورها، جایگاه مناسبی یافته است. با این همه، برنامه آرژانتین، ترکیبی منحصر به فرد دارد که دلایلش را باید در اتفاقات سیاسی و اجتماعی دهه ۱۹۸۰ بازجست.

شرکت‌کنندگان در این طرح، می‌گویند که کارگاه‌های رسانه‌ای، به آن‌ها کمک می‌کند تا کنجکاو و اشتیاق‌شان به فراگیری متن‌های کتب درسی را که در مجموع، کسالت‌آور است، بیشتر کنند. برای بچه‌ها این به معنی آزادی بیشتر و ارتباط با واقعیت زندگی است.

آموزگاران که در این تجربه مشارکت دارند، معتقدند که تولید برنامه‌های رادیویی و روزنامه‌ها، راه مناسبی برای تقویت مهارت‌های گفتاری و نوشتاری کودکان است. در این شیوه، بازگویی درس از روی حافظه مد نظر نیست، بلکه استفاده از اندیشه‌ها و عقاید شخصی، به طور دقیق و مؤثر، مورد توجه است؛ به طوری که خواننده‌ها و شنونده‌های خارج از کلاس نیز می‌توانند آن‌ها را فراگیرند. روزنامه‌های مدارس که دانش‌آموزان آن‌ها را تهیه می‌کنند، به شکل تک ورق یا یک مجله، در مدرسه و میان همسایه‌ها توزیع می‌شود و فیلم‌های ویدیویی آنان، معمولاً در جشنواره‌های مدرسه

نمایش داده می‌شود.

تمامی این تجربه‌ها، به کودکان کمک می‌کند تا ساز و کار ارتباطات را از درون بفهمند. آنان به زودی، تشخیص می‌دهند که نقل خیر، همان واقعیات نیست، بلکه نوعی گردآوری است که به ندرت صدرصد عینی است؛ چرا که بستگی دارد به کسی که گزارش را تهیه می‌کند.

✓ پیام یونسکو / اردیبهشت - خرداد ۷۹ / شماره ۲۵۸

- شبکه‌ای بین‌المللی

مقاله

روزنامه‌نگاران نوپای آرژانتین، در کشورهای دیگری چون فرانسه، شیلی، کره جنوبی، سوئیس و بنین نیز همکارانی دارند. این خبرنگاران جوان، هفته‌نامه‌ای برای کودکان، به نام نمابر (Fax) فراهم کرده‌اند که در سال ۱۹۸۹، به کمک مرکز ارتباط بین رسانه‌های اطلاع رسانی و تدریس (CLEMI)، آغاز به کار کرد.

مطالب هر شماره این مجله را گروهی از کودکان مدرسه‌ای واحد تهیه می‌کنند که هیأت تحریریه‌ای تشکیل می‌دهند. سپس در زمینه موضوعی کلی، فهرست مطالب تنظیم می‌کنند و به خبرنگاران جوان کشورهای مختلف، مقاله سفارش می‌دهند. این مقالات، به وسیله نمابر ارسال می‌شوند.

دبیران مسئول هر شماره، طراحی و توزیع مجله را در میان مدارس همکار که از آن در کلاس‌های زبان استفاده می‌کنند، برعهده دارند. نمابر، به دو زبان منتشر می‌شود. هرچند که آن دو زبان، همیشه یکی نیست.

اگر با توجه به عناوین شماره‌ها و محتوای آن‌ها داوری کنیم، برخی از موضوع‌های انتخابی روزنامه‌نگاران جوان، ممکن است در میان معدودی از همکاران بزرگسال‌شان رشک برانگیز باشد. مثلاً در سال ۱۹۹۹، کودکان مدرسه‌ای در شهر تیمیسوارا (Timisoara)، در رومانی، شماره‌ای از مجله را با عنوان «متفاوت، اما نه بی‌تفاوت» تهیه کردند.

کودکان گوادلوپ که از نقش سرمشق در

آموزش آگاه بودند، شماره‌ای با عنوان «محیط زیست: همه مسئولیم» را روی کاغذ بازیافتی منتشر کردند.

نمابر که صدو هفتادمین شماره آن منتشر شده، نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ سال را مخاطب قرار می‌دهد. مجله دیگری به نام نمابر بچه‌ها (Fax Junior) برای کودکان ۶ تا ۱۱ سال تهیه می‌شود که نخستین گام‌های خود را در روزنامه‌نگاری مکتوب طی می‌کند.

✓ لوح / مهر ۷۹ / شماره ۹

- ببخشید، جناب عالی همان گربه‌ای نیستید که من در خواب دیدم؟ تأثیر مشاهدات دخترکی به نام آلیس، بر فیلسوفان بزرگسال

نویسنده: علی پارسا

نقد

نخستین کتاب آلیس را لوییس کارول، در سال ۱۸۶۵، منتشر کرد. سابقه این کتاب، ظاهراً به تابستان ۱۸۶۲ برمی‌گشت: روزی کارول، با سه دختر کوچک دکتر لیل، رئیس کالج کرایست چرچ، با قایق روی رودخانه گردش می‌کردند و دخترها از کارول خواستند برای‌شان قصه بگویند. او داستانی درباره حوادث عجیبی که بر آلیس (همنام یکی از دختران دکتر لیل) گذشته است، برای‌شان سر هم کرد. بچه‌ها به قدری از قصه خوش‌شان آمد که از او خواستند، قصه را بنویسد. او همین کار را کرد و قصه پس از انتشار، با استقبال بسیار روبه‌رو شد.

نخستین کتاب آلیس، صد و سی و شش سال پیش منتشر شد و اولین ترجمه فارسی آن، حدود چهل سال پیش، در ایران انتشار یافت. تا پیش از آن هم احتمالاً اشاره‌ای به این کتاب‌ها در هیچ مقاله یا کتاب فارسی نشده است.

اولین ترجمه آلیس، در سال ۱۳۲۶، به صورت خلاصه و پاورقی، در مجله اطلاعات کودکان، با عنوان «سهیلار کشور عجایب» منتشر شد. در سال ۱۳۲۸، ترجمه کامل این کتاب را دکتر حسن هنرمندی، با عنوان «آلیس در سرزمین عجایب»

مقاله

انتشار داد و کتاب کارول، از آن پس در ایران، با همین نام شناخته شد. این کتاب، از متن فرانسه ترجمه شده بود و در همه موارد، حق مطلب را ادا نمی‌کرد.

به نظر می‌رسد مهم‌ترین ترجمه آلیس، تا سال‌ها ترجمه‌ای بود که در سال ۱۳۶۱، مسعود توفان، با عنوان «آلیس در شگفتزار» منتشر کرد. اهمیت این ترجمه در کوشش کم‌نظیر مترجم، در برگرداندن بازی‌های لفظی و طنز و شوخ طبعی و شیطنت‌های لوییس کارول است.

مترجم در بسیاری از موارد، موفق بوده و در مواردی، توضیحات بسیاری در پانویس‌ها و در موخره کتاب افزوده است. از لحاظ تصویری نیز کتاب پر و پیمان است و علاوه بر نقاشی‌های بسیار زیبای سرجان تینل که برای چاپ اصل انگلیسی تهیه شده، بعضی از نقاشی‌های خود لوئیس کارول و نیز نقاشی‌های هنرمند انگلیسی، رالف استدمان هم زینت‌بخش کتاب است. چند عکس که کارول، از آلیس لیدل و خودش تهیه کرده نیز در کتاب به چشم می‌خورد. اما این ترجمه، زمانی منتشر شد که پدر و مادرها بیشتر احتمال داشت کتاب‌ها با عنوان «لنین به زبان ساده» برای فرزندان‌شان بخرند تا آلیس در شگفتزار! به همین دلیل، استقبال چندانی از آن نشد. اما ترجمه زویا پیرزاد که به نظر می‌رسد در بعضی موارد، وامدار ترجمه راهگشای توفان باشد، روان‌ترین و خواندنی‌ترین ترجمه‌ای است که تا کنون از آلیس، به فارسی انتشار یافته است. دست کم، به این دلیل که مترجم برای فهماندن مطلب، به پانویس نرفته و متن را مثل یک قصه (نه اثری تحقیقی)، به خواننده تحویل داده است. با این همه، خوانندگان علاقه‌مند به آلیس، هنوز در انتظار ترجمه بی‌چند و چون این کتاب‌ها هستند و میدان ترجمه‌های دیگری از آلیس، همچنان هم‌اورد می‌طلبند.

✓ رشد جوانه / ریزمانه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد / آبان

۱۳۷۹

- کتاب، اما از نوعی دیگر!

نویسنده: محمود امینی‌طهرانی

«مرکز فرهنگی- تربیتی آسیا/ اقیانوسیه یونسکو» (ACCU)، سی و دومین دوره آموزشی خود را با عنوان «تولید کتاب‌های غیرداستانی ویژه نوجوانان»، در توکیو (سال ۱۹۹۹) برگزار کرد. این دوره آموزشی، در زمینه تولید کتاب‌های غیرداستانی، با موضوعاتی همچون زندگی، فرهنگ، محیط زیست، تجربیات شخصی و موضوعات اجتماعی برگزار گردید.

مشکلات تولید کتاب‌های غیرداستانی (Non-Fiction) در ایران:

- این کتاب‌ها با اهداف آموزشی، ارتباط ارگانیکسی و سازمان یافته ندارد.
- دستگاهی سازمان یافته برای نیاز سنجی و اطلاع‌رسانی وجود ندارد. واقعیت، این است که اگر نیازها درست تشخیص داده شود، بازار آن هم خود به خود به وجود خواهد آمد.
- تألیف این‌گونه کتاب‌ها در مقایسه با ترجمه دشوار است. در جامعه ما، میان تألیف و ترجمه کتاب‌های N.F. تناسب وجود ندارد. در یک زمینه (زمینه‌های علمی)، ترجمه به نیاز ما جواب می‌دهد و در بعضی زمینه‌ها، قدرت رقابت نداریم؛ زیرا اثری که تولید می‌کنیم، جذابیت لازم را ندارد.
- بین موضوع و محتوا با مخاطبان، تناسبی وجود ندارد؛ زیرا در کشور ما، سازمان‌دهی برای گروه‌های سنی وجود ندارد. از طرفی، ما تعریف مشخصی از گروه خاص مخاطبان نداریم. از لحظه‌ای که کودک می‌تواند آموزش ببیند، بحث کتاب N.F. مطرح و ضرورت آن تا پایان عمر احساس می‌شود.
- در جامعه ما مسیر اطلاعاتی دیده نمی‌شود؛ زیرا آموزش‌های کتاب‌های N.F. در بعضی زمینه‌ها، یک نوع آموزش عمومی و همگانی محسوب می‌شود و به صورت یک‌سان، برای همه افراد موضوعیت دارد؛ ولی در موضوعات مشخص، آموزش‌های این کتاب‌ها باید به طور قطع هدفمند و متناسب با شرایط روز و تخصصی باشد.
- در حقیقت، سطح سواد جامعه ما پایین است.

بهبود کتاب یونسکو در آسیا و اقیانوسیه است.

✓ دانش و مردم / شماره ششم / آبان / آذر ۷۹

- ادبیات کودک و نوجوان در اینترنت نویسنده: آرش عزیزی

مثال

در این مطلب به ادبیات کودک و نوجوان، در اینترنت پرداخته شده است تا دوست‌داران ادبیات بتوانند در اینترنت، سایت‌های مورد علاقه خود را پیدا کنند و کمی هم از ترس والدین کتاب‌دوست کاسته شود.

هانس کریستین اندرسن

<http://www.geocities.com/wallstreet/2575/hcand.html>

اما اگر می‌خواهید عکس‌های متعددی از این نویسنده شهیر، در آلبوم دیجیتالی خود داشته باشید، بسایید سری به سایت <http://www.terminate.com/hc/knl> بزنید.

لوییس کارل

به تقریب، همه چیز را می‌توانید در <http://www.lewisecarroll.org> پیدا کنید! بعید است درباره کارول، مطلبی وجود داشته باشد که نتوانید در این سایت بیابید.

پورلی کلیبری

این نویسنده را هم همه با «آقای هنشاو عزیز» می‌شناسند. سایت جالبی راجع به او در اینترنت وجود دارد.

سایت <http://www.teleport.com/~krcp/cleary.html> در این سایت، همه چیز درباره او نوشته شده است.

جی. کی. رولینگ

شاید اغراق نباشد اگر بگویم بیش از هر موضوعی، در اینترنت، فضا به هری پاتر اختصاص داده شده است. پس فقط چند سایت مربوط به این

از این رو کتاب‌های N.F. با زمینه‌های تخصصی، خریداران زیادی ندارد و انتشار آن‌ها با صرفه نیست. راه‌حلی که هم اکنون وجود دارد، این است که با شمارگان پایین، قیمت کتاب را بالا می‌برند. استدلالی که ناشران برای این کار دارند، این است که «مخاطب خاص و نیازمند این کتاب، آن را با قیمت بالاتری تهیه می‌کند».

● نبود شناخت و دستیابی نداشتن به متخصصان، سبب شده است که هیچ جا فهرستی از اسامی افراد متخصص و توانا، در زمینه تألیف کتاب‌های تخصصی N.F. وجود نداشته باشد.

● به دلیل احتمال بازنگشتن سرمایه، ناشران خصوصی، به تولید این نوع کتاب علاقه‌ای نشان نمی‌دهند. به این سبب، به سلیقه خود، کتاب تولید می‌کنند.

معرفی "ACCU" و پیشینه دوره

"ACCU" مرکز فرهنگی یونسکو، در آسیا و اقیانوسیه است. این مرکز، یک سازمان غیرانتفاعی است که در زمینه اصول یونسکو، به فعالیت‌های منطقه‌ای می‌پردازد و در جهت ایجاد درک مشترک و همکاری فرهنگی در بین مردم این منطقه، تلاش می‌کند. "ACCU" در سال ۱۹۷۱، رسماً تأسیس شده و مرکز دائمی آن در ژاپن است و سه بخش اصلی دارد:

۱. بخش بهبود و توسعه کتاب و سواد
  ۲. بخش روابط فرهنگی
  ۳. بخش امور عمومی
- فعالیت‌های اصلی بخش بهبود و توسعه کتاب، عبارت است از:

- چاپ مشترک کتاب در آسیا و اقیانوسیه
- دوره‌های آموزشی درباره تولید کتاب
- ارسال کارشناس برای برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه کتاب
- اهدای جایزه تصویرگری کتاب
- چاپ نشریه ABD (درباره بهبود وضعیت کتاب در آسیا و اقیانوسیه)
- همکاری با برنامه "APPREB"
- APPREB- به معنای برنامه سوادآموزی و

شاهکار رولینگ، معرفی می‌شود:

<http://www.allaboutharrypotter.com/>

<http://www.landofharrypotter.homesite.com>

<http://www.mikids.com/harrypotter/>

<http://www.hogwartsrpg.itgo.com/>

✓ **فصلنامه کتاب / پاییز ۷۹ / شماره ۲۲ / دوره یازدهم**

- بررسی وضعیت کتاب‌های ترجمه شده کودکان ۳-۱۱ سال، (۷۵-۱۳۶۶)

نویسنده: خدیجه ابراهیمی کلهرودی

مقاله

در این مقاله، وضعیت ترجمه کتاب‌های کودکان ۳ تا ۱۱ سال، منتشر شده در سال‌های ۷۵-۱۳۶۶، با استفاده از روش پیمایشی، مورد بررسی قرار گرفته است، این پژوهش، کاستی‌ها و کمبودهایی را که دست‌اندرکاران نشر کتاب‌های ترجمه شده کودکان، از آن غافل مانده‌اند، نشان می‌دهد. برای انجام این پژوهش، از کتابشناسی ملی ایران، کتابشناسی توصیفی کودکان و نوجوانان بهره گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش، حاکی از آن است که کتاب‌های ترجمه شده کودکان، در سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۷۵ از زبان‌های آلمانی، انگلیسی، روسی، عربی و فرانسوی به فارسی برگردانده شده است. ۱۳/۰۹ درصد کل عناوین ترجمه شده از زبان انگلیسی، صورت گرفته و سپس زبان آلمانی با ۲/۸۷ درصد، عربی با ۱/۴۷ درصد، فرانسوی با ۱/۲۲ درصد و روسی با ۰/۱۴ درصد به ترتیب بعد از زبان انگلیسی قرار گرفته است.

موضوع افسانه، توانسته است طی سال‌های ۷۵-۱۳۶۶، ۷۷ عنوان، یعنی ۱۱/۳۲ درصد کل موضوع کتاب‌های ترجمه شده کودکان را به خود اختصاص دهد. در حالی که در موضوع داستان ۲۰۰ عنوان ترجمه وجود داشته که ۴۳/۱۱ درصد کل عناوین ترجمه شده را تشکیل می‌دهد. موضوع شعر ۸ عنوان، یعنی ۱/۱۷ درصد کل آثار ترجمه شده را به خود اختصاص داده است.

موضوع غیرداستان، مشتمل بر بازی و

سرگرمی، دانش اجتماعی، دین، علوم و علوم کاربردی است که ۲۷/۱ درصد کل عناوین ترجمه شده را به خود اختصاص داده است. کتاب‌های ترجمه شده بازی و سرگرمی ۷ عنوان است که ۱/۰۲ درصد کل آثار ترجمه شده کودکان را تشکیل می‌دهد.

کتاب‌های دانش اجتماعی ۷ عنوان، یعنی ۱/۰۲ درصد عناوین ترجمه شده است. کتاب‌های دینی با ۱۸ عنوان ۲/۶۴ درصد کل کتاب‌های ترجمه شده کودکان را تشکیل می‌دهد.

کتاب‌های علوم، با ۱۲۳ عنوان ۱۹/۶۷ درصد و علوم کاربردی، با فراوانی ۷۹ عنوان ۱۱/۴۵ درصد عناوین ترجمه شده کودکان را شامل می‌شود که پس از داستان، بیشترین عناوین از موضوعات ترجمه شده را به خود اختصاص داده است.

کتاب‌های مرجع ترجمه شده کودکان، در این دوره ده ساله ۷ عنوان، یعنی ۱/۰۲ درصد کل آثار است و کتاب‌های تصویری، با ۳۶ عنوان ۵/۲۸ درصد کتاب‌های ترجمه شده کودکان را تشکیل می‌دهد.

✓ **دوران امروز / صحنه ۱۸ بهمن ۷۹ / سال اول / شماره ۷۰**
نگاهی به آثار فرشید مثقالی، تصویرگر کتاب ماهی سیاه کوچولو
دنیایی گاه گرم و گاه سرد
نویسنده: علی اصغر رمضان‌پور

مقاله

فرشید مثقالی، صاحب یک دنیای شخصی نه چندان کوچک است. دنیایی که بیش از آن که در عمق پیش رود، در سطح گسترش یافته است. البته، این موضوع هیچ چیز از لایه‌های پنهان و نوبه نو آشکارشونده دنیای مثقالی نمی‌کاهد. در دنیای مثقالی، گویی هیچ سطحی صاف و باقاعده نیست و حتی در آن‌جا که به اقتضای قواعد ریخت‌شناسی، اثر، از سطوح صاف و باقاعده بهره می‌گیرد، انسان می‌پندارد که آن سطوح، نماینده دنیای واقعی ماست. در دنیای افسانه‌ای مثقالی، در دنیایی که در همسایگی، زیر گوش ما نفس می‌کشد، همه اشیا و آدم‌ها و حیوانات و... با هم همسایه‌اند و به آرامی، با

چنین قضاوتی را آسان می‌کند؛ به ویژه این که این ویژگی‌ها در سطح اثر هم جاری است و نه فقط در لایه‌های آن. اگر چه گلشیری، از پرداختن به صناعت ادبی، در این اثر هم غافل نبوده است.

این کتاب، در سال ۶۲ منتشر شده که مقارن است با دورانی که ادبیات کودک و نوجوان ایران، پس از پشت سر گذاشتن یک نقطه اوج، در دوران انقلاب، به ورطه سیاست غلتید. سیاست‌زدگی در جای جای این اثر نیز نمودار است. ماهیگیر موی سیاه، قایق و طلا را نمی‌خواهد؛ چون امکان دارد دیو، آن را از دیگران گرفته باشد؛ از ماهیگیری جوان که یک باره پیر و بی‌قایق شده؛ از دخترکانی که یک‌باره بی‌آذین شده‌اند... او برخلاف زرین کلاه، مدام می‌پرسد و استدلال می‌کند (پرسش، جنبه‌ای محوری در این متن دارد).

گلشیری، اثر خود را ملهم از یکی از حکایت‌های هزار و یک شب، نوشته است. در این حکایت، به دیو، نگاه مهربانی شده است. نویسنده در حدیث ماهیگیر و دیو، توانسته از نقطه عزیمت اثرش فاصله بگیرد (اتفاقی که کمتر در آثاری که از ادبیات کلاسیک اقتباس می‌شود، می‌افتد) و جهانی مستقل بیافریند.

گلشیری، برای تاکارا بودن جهان افسانه‌ها در دنیای امروز، بر خلاف سخنان ماهیگیر، کمتر شعار داده، جهان داستانی آن را ساخته، به همراه رویای سنگی انسان امروز. او در این اثر، رویا و واقعیت را در فاصله مویی، کنار هم گذاشته است.

ذکر یک نکته حائز اهمیت است: گلشیری، اگرچه از اقتضائات زمانه در خلق اثرش فاصله نگرفته، موفق شده سوالی را برای مخاطب بی‌پاسخ بگذارد و تعلیق هراس را در ذهن مخاطب خود از بین نبرد:

نکنه همین امروز و فردا، کوزه‌ای که صیاد پیر آن را در قعر برکه انداخته، دوباره در تور ماهیگیری بیفتد؟ نکنه او به وعده‌های صخرجنی دل بسپارد و داستان خورشید کلاه، تکرار شود؟

به کوشش گیسو فغفوری

یکدیگر حرف می‌زنند. دنیای مثقالی را به چشم جست‌وجوی راز باید دید و گوشه کنارهایش را پیدا کرد و شناخت. راز، عنصر حیات‌بخشی است که پیوند دهنده دنیای مثقالی به دنیای ماست. مثقالی به ما، بچه‌ها، یاد می‌دهد که اگر همه جزئیات دنیای واقعی خودمان را در کنار یکدیگر، شبیه یک راز ببینیم، دنیای تازه‌ای کشف می‌کنیم که زیر پوست همین دنیای خودمان جریان دارد. این راز است که ما را به دنیای کودکی‌مان، در درون بساط به هم ریخته و بی‌قواره، اما واقع‌نمای بزرگسالی، می‌برد و دست ما را می‌گیرد و با حال و هوایی تازه آشتی می‌دهد و گاه می‌ترساند.

دنیای رازآلود و وهم‌آفرین مثقالی، آن چنان که در سال‌های کودکی درمی‌یافتم، برای من پیام‌آور اضطراب دنیای سیاست بود. نمی‌دانم که این راز را در سایه سنگین سیاست و یا به تعبیری ملایم‌تر، در واقع‌گرایی لطیف غالب بر آثار مثقالی جست‌وجو کنم و یا در سرنوشت مقدر دورانی که افسانه و خیال ما را به خواب و خیال سیاست پیوند داد؟ هر چه باشد، مثقالی نماد این پیوند است. او تپاه‌گرِ کودکان احساس، به تیغ بی‌رحم وهم و هراس رازآلود دنیایی است که در همسایگی ما زندگی می‌کند.

✓ دوران امروز / شنبه ۲۰ اسفند ۷۹ - سال اول / شماره ۹۵
 مروری بر داستان بلند «حدیث ماهیگیر و دیو»، نوشته هوشنگ گلشیری
 رویاهای سنگی انسان امروز

نویسنده: مریم شهابی

نقد

داستان بلند «حدیث ماهیگیر و دیو» را برخلاف دیگر آثار گلشیری، می‌توان در رده ادبیات سیاسی - اجتماعی قرار داد؛ هر چند به نظر می‌رسد چنین خط‌کشی‌هایی درباره ادبیات، بی‌رحمانه باشد. این اثر می‌خواهد «حرف» بزند و «پیام» بدهد و همین‌ها